

Environmental liability

Prof. dr Maja Kostić-Mandić

Građanskopravna zaštita životne sredine

Na globalnom planu – međunarodne konvencije

Na nacionalnom planu u CG – zakoni, podzakonski akti; materijalni (opšti (ZSPO i ZOO) i posebni, iz oblasti zaštite životne sredine) i opšti procesni zakoni (ZPP)

Na regionalnom planu – EU direktive daju opšti okvir, prava država članica

Međunarodne konvencije

Odgovornost za štetu u životnoj sredini uređena globalnim međunarodnim ugovorima:

Konvencijom o građanskoj odgovornosti za štetu prouzrokovanu zagađivanjem uljem;

Konvencijom o osnivanju Međunarodnog fonda za naknadu štete nastale usljed zagađivanja naftom;

Konvencijom o građanskoj odgovornosti za štetu prouzrokovanu zagađivanjem pogonskim uljem;

Konvencijom o odgovornosti i nadoknadi za štetu prouzrokovanu prilikom prevoza morem opasnih i štetnih materija;

- Konvencijom o građ. odgovornosti za štetu prouzrokovanu prevozom opasne robe drumskim i željezničkim saobraćajem, kao i brodovima za unutrašnju plovidbu;

- Pariskom konvencijom o odgovornosti treće strane u području nuklearne energije;

- Bečkom konvencijom o građanskoj odgovornosti za nuklearne štete;

- Konvencijom o dodatnoj naknadi za nuklearne štete;

- Zajedničkim Protokolom o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije i

- Briselskom konvencijom o građanskopravnoj odgovornosti u području pomorskog prevoza nuklearnog materijala i dr.

Savjet Evrope je 1993. god. usvojio Konvenciju o građanskoj odgovornosti za štete nastale usljed djelatnosti opasnih po životnu sredinu, nije stupila na snagu

Građanskopravna zaštita životne sredine na nacionalnom planu

Preventivne tužbe
(zbog štetnih
emisija i radi
smetanja posjeda-
ZSPO) i postupci
za naknadu štete

Postupci koji se
pokreću
preventivnim
tužbama kao i
postupci za
naknadu štete su
parnični postupci;

U Crnoj Gori –
primjena Zakona
o parničnom
postupku

Rijetko se koriste
jer, ko izgubi na
sudu, mora snositi
troškove
postupka.

Zaštita od štetnih uticaja (imisija) - Član 266 ZSPO (I)

- Vlasnik nepokretnosti dužan je da se pri korišćenju nepokretnosti uzdržava od radnji i da otklanja uzroke koji potiču od njegove nepokretnosti, kojima se otežava korišćenje drugih nepokretnosti (prenošenje dima, neprijatnih mirisa, toplote, čađi, potresa, buke, oticanja otpadnih voda i sl.) preko mjere koja je uobičajena s obzirom na prirodu i namjenu nepokretnosti i na mjesne prilike ili kojima se prouzrokuje znatnija šteta ili koje su nedopuštene na osnovu posebnog propisa.
- Bez posebnog pravnog osnova zabranjeno je vršenje smetnji iz stava 1 ovog člana posebnim uređajima.

Zaštita od štetnih uticaja (imisija) - Član 266 ZSPO (II)

Vlasnici nepokretnosti koje su izložene prekomjernim emisijama ovlašćeni su da od vlasnika nepokretnosti sa koje one potiču zahtijevaju da ukloni uzroke tih emisija i naknadi štetu koju su nanijele, kao i da se uzdržava ubuduće činiti na svojoj nepokretnosti ono što je uzrok prekomjernih emisija, dok ne preduzme sve mjere da se one onemoguće.

Izuzetno, kad prekomjerne emisije potiču od djelatnosti za koju postoji dozvola nadležnog organa, vlasnici nepokretnosti koje su im izložene nemaju pravo, dok ta dozvola traje, da zahtijevaju zabranu obavljanja te djelatnosti, ali mogu tražiti naknadu štete, kao i preduzimanje odgovarajućih mjera da se ubuduće spriječe ili smanje prekomjerne emisije, odnosno nastupanje štete.

Vlasnik čijoj nepokretnosti prijete predvidiva opasnost sa tuđe nepokretnosti od nedopuštenih emisija koje ne bi bio dužan trpjeti, ovlašćen je da zahtijeva da se odrede i sprovedu odgovarajuće mjere radi njihovog sprječavanja.

Tužba zbog štetnih imisija

Tužba ne zastarijeva

Nedostatak ove tužbe je da, ako postoji odobrenje nadležne vlasti za djelatnost kojom nastaju te štetne imisije (npr. odobrenje nadležnog tijela za rad neke fabrike, kamenoloma ili sl.), tužilac ne može tražiti prestanak štetne djelatnosti, ali može tražiti naknadu štete koju su prekomjerne imisije nanijele, kao i preduzimanje prikladnih mjera da se ubuduće spriječe prekomjerne imisije, odnosno nastupanje štete ili da se imisije smanje.

Tužba zbog smetanja posjeda

- Može se podnijeti i zbog uticaja štetnih imisija.
- Ovlašćeni tužilac je vlasnik/držalac nekretnine na koju dospijevaju štetne imisije. Tuženi je ponovo lice koje je “proizvođač” štetnih imisija tj. osoba odgovorna za štetne imisije.

Tužbom se obično traži prestanak štetnih radnji, uspostavljanje predašnjeg stanja i zabrana budućeg uznemiravanja štetnim imisijama.

- Velika prednost ove tužbe je što su sudski postupci po ovoj tužbi hitni, a takođe je moguće određivanje privremenih mjera.
- Nedostatak ove tužbe se ogleda u kratkim rokovima za podnošenje: subjektivni rok – 30 dana od dana kad je tužilac saznao za ometanje i počinioca, objektivni rok – 1 god. od dana kad je ometanje nastalo, nakon čijeg proteka se ta tužba više ne može podnijeti.

“Ekološka tužba” čl. 150 ZOO

Zahtjev da se ukloni opasnost štete

(1) Svako može da zahtijeva od drugoga da ukloni izvor opasnosti od koga prijeti znatnija šteta njemu ili neodređenom broju lica, kao i da se uzdrži od djelatnosti od koje proizilazi uznemiravanje ili opasnost štete, ako se nastanak uznemiravanja ili štete ne može spriječiti odgovarajućim mjerama.

(2) Sud će na zahtjev zainteresovanog lica narediti da se preduzmu odgovarajuće mjere za sprječavanje nastanka štete ili uznemiravanja, ili da se otkloni izvor opasnosti, na trošak držaoca izvora opasnosti, ako ovaj sam to ne učini.

(3) Ako šteta nastane u obavljanju opštekorisne djelatnosti za koju je dobijena dozvola nadležnog organa, može se zahtijevati samo naknada štete koja prelazi normalne granice.

(4) U slučaju iz stava 3 ovog člana može se zahtijevati i preduzimanje društveno opravdanih mjera za sprječavanje nastupanja štete ili za njeno smanjenje.

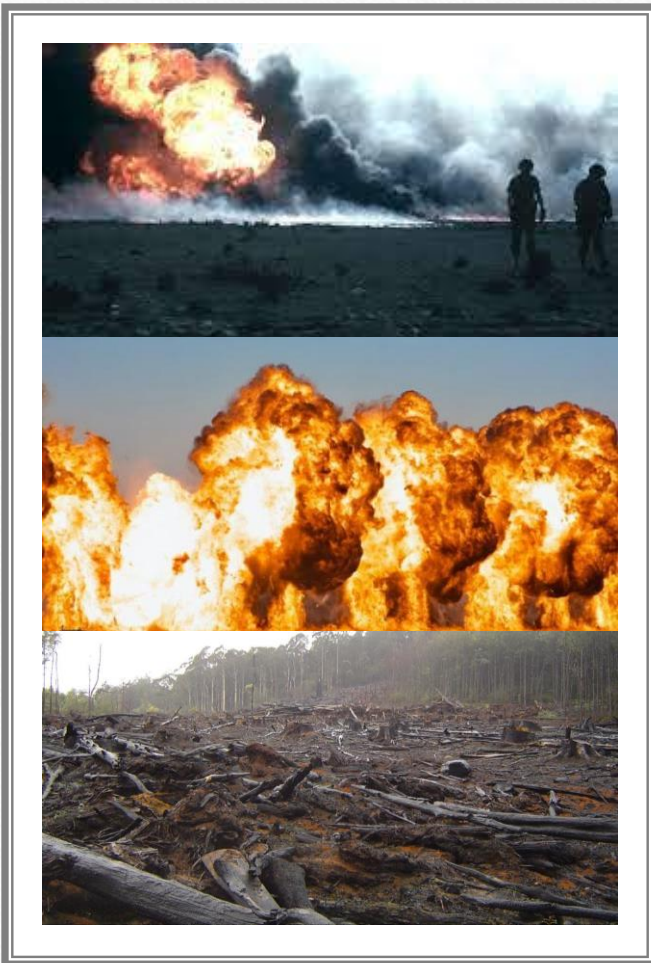
Naknada štete

Pod represivnim instrumentima građanskopravne zaštite podrazumijevamo mehanizme kad je šteta u životnoj sredini već nastala pa je potrebno utvrditi odgovornost za štetu nastalu zagađenjem životne sredine i zagađivača treba “kazniti” tj. naplatiti mu tu štetu u skladu s načelom “zagađivač plaća”.

Prekogranična ekološka šteta

- Uredba br. 864/2007 o mjerodavnom pravu za vanugovorne odnose - Rim II
- Član 7 - Šteta po životnu sredinu
- Za vanugovornu obavezu proizašlu iz štete po životnu sredinu ili štete koju trpe lica ili imovina, kao posljedicu takve štete, mjerodavno je pravo države u kojoj je šteta nastala, osim ako lice koje zahtijeva naknadu štete izabere da zasnuje svoj zahtjev na pravu države u kojoj je nastupio događaj koji je prouzrokovao štetu.
- Istovjetan po sadržaju član 54 ZMPP

Pojam štete i primjena principa (Preambula Uredbe Rim II)

- „Šteta po životnu sredinu” je neželjena promjena prirodnih resursa, kao što su voda, zemlja ili vazduh, ugrožavanje funkcije koju taj resurs izvršava u korist drugog prirodnog resursa ili javnosti, ili ugrožavanje raznolikosti živih organizama.
- Viši stepen zaštite životne sredine predviđen UFEU (čl. 191(2)) zasnovan na načelu predostrožnosti i načelu preventivnih radnji, načelu prioriteta smanjivanja štete na njenom izvoru te na načelu da zagađivač plaća, u potpunosti opravdava primjenu načela diskriminacije u korist oštećenog.

Javnopravna odgovornost za štetu u životnoj sredini

- Direktiva br. 2004/35 o odgovornosti za životnu sredinu u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u životnoj sredini (*Environmental Liability Directive*)
- Zakon o odgovornosti za štetu u životnoj sredini (2014) - izvršio transpoziciju ove direktive
- Uređuju način i postupak utvrđivanja odgovornosti za štetu u životnoj sredini, kao i primjenu preventivnih mjera i mjera remedijacije radi sprječavanja i otklanjanja štete u životnoj sredini.

Pojam štete u životnoj sredini

Šteta u životnoj sredini je šteta pričinjena:

zaštićenim vrstama biljaka, životinja i gljiva (zaštićene vrste) i prirodnim staništima, koja ima značajan negativan uticaj na dostizanje ili održavanje povoljnog statusa zaštićenih vrsta i prirodnih staništa;

vodama, koja ima značajan negativan uticaj na ekološki, hemijski i kvantitativni status i/ili ekološki potencijal voda, uključujući i ekološki status morske vode utvrđen zakonom kojim su uređene vode;

Zemljištu.

Principi naknade štete I

Naknada štete u životnoj sredini zasniva se na sljedećim principima:

1) princip zagađivač plaća, prema kojem je pravno i fizičko lice koje je pričinilo štetu u životnoj sredini ili neposrednu opasnost od štete dužno da naknadi štetu sprovođenjem preventivnih mjera i mjera remedijacije o svom trošku;

Preventivne mjere su mjere koje se preduzimaju kada postoji neposredna opasnost od štete u životnoj sredini, radi sprječavanja ili ograničavanja te štete na najmanju mjeru; mjere remedijacije su radnje i mjere za oporavak, rehabilitaciju ili nadomještanje oštećenih prirodnih resursa i/ili usluga, uključujući mjere za ublažavanje posljedica štete.

Principi naknade štete II

2) princip obaveznog osiguranja, prema kojem je pravno i fizičko lice koje obavlja djelatnosti, odnosno aktivnosti koje predstavljaju rizik za zdravlje ljudi i/ili životnu sredinu dužno da se osigura od odgovornosti za štetu u životnoj sredini.

Pravna i fizička lica ne mogu ostvariti pravo na novčanu nadoknadu za pričinjenu štetu ili neposrednu opasnost od štete u životnoj sredini u skladu sa ovim zakonom, odnosno Direktivom.

Operateri

Operateri su pravna i fizička lica koja su obavljanjem djelatnosti, odnosno vršenjem aktivnosti prouzrokovala štetu ili neposrednu opasnost od štete u životnoj sredini, odgovorna su za štetu i dužna su da sprovedu mjere za sprječavanje i remedijaciju štete.

Obaveze operatera prije nastupanja incidenta (tokom redovnog rada)

mora preduzeti sve mjere koje zahtijevaju zakoni i propisi o životnoj sredini i dozvole za rad, uključujući, ali ne ograničavajući se na, mjere koje smanjuju rizik po životnu sredinu

može odlučiti da uvede mjere za dalje smanjenje rizika od bilo kakvog nastanka štete u životnoj sredini, i

može izabrati ili ukoliko je to propisano nacionalnim pravom kao obaveza, osigurati se od odgovornosti za štetu i neposredne opasnosti od štete u životnoj sredini

Obaveze operatera kada je otkrivena neposredna prijetnja po životnu sredinu

U slučaju neposredne prijetnje, preduzeti hitne korake za sprječavanje štete i po potrebi ili ako je obavezno

odmah obavijestiti nadležni organ o svim relevantnim aspektima situacije

pridržavati se svih uputstava nadležnog organa kako bi se spriječila šteta

Obaveze operatera u slučaju nastupanja štete po životnu sredinu

U slučaju nastupanja štete: preduzmati sve da bi se ona odmah obuzdala, kontrolisala, uklonila ili na drugi način upravljati relevantnim zagađivačima i/ili drugim štetnim faktorima, i

pružite dodatne informacije u slučaju potrebe i pratite sva relevantna uputstva organa nadležnog za hitne mjere sanacije

identifikovati potencijalne mjere remedijacije i sarađivati sa nadležnim organom u izboru odgovarajućih remedijacionih ili preventivnih mjera (plan sanacije)

preduzimanje (ili finansiranje) primarnih, komplementarnih i kompenzacijskih mjera zaštite životne sredine, u skladu sa planom sanacije i/ili prema uputstvima nadležnog organa, u cilju vraćanja oštećenih prirodnih dobara u prethodno stanje i da se uzme u obzir svaka privremena šteta (gubitak) do oporavka životne sredine

snositi relevantne troškove na osnovu ove direktive

ima pravo da bude saslušan prije nego što nadležni organ donese odluku o bilo kakvoj mjeri remedijacije.

Isključenje odgovornosti operatera:

01

- kada operater može da dokaže da je štetu ili opasnost od štete uzrokovalo treće lice, a operater je preduzeo sve mjere bezbjednosti

02

- kada pokaže da nije kriv ili nemaran i da je do štete došlo usljed emisija ili događaja odobrenih i uskladu sa nacionalnim zakonodavstvom

03

- kada je do štete došlo zbog poštovanja obavezne naredbe organa vlasti.

A high-angle photograph of terraced rice fields on a hillside. The terraces are filled with rice plants in various stages of growth, showing shades of green and yellow. A small wooden hut with a thatched roof sits on a higher terrace in the upper left. A person is visible working on one of the lower terraces. The background shows more terraced fields on a distant hillside under a clear sky.

Hvala na pažnji!
